॥ रासक्रीडा १ ॥

श्रीगर्ग उवाच -
हेमन्ते मासि पूर्वस्मिन् राकायां राधिकेश्वरः ।
वंशीं वशकरीं दघ्मौ यथा वृन्दावने पुरा ॥ १॥

ध्वनिर्बभूव तस्याश्च सर्वेषामाहरन्मनः ।
निशम्य गोप्यः सङ्खिन्नाः कामखेदेन तत्रसुः ॥ २॥

रुन्धन्नम्बुभृतश्चमत्कृतिपरं कुर्वन्मुहुस्त्वम्बरं
ध्यानाद्धन्त नयन्सनन्दनमुखान्विस्मेरयन्वेधसम् ।
औत्सुक्याद्बलिभिर्बलिं चटुलयन्भोगेन्द्रमाघूर्णयन्
भिन्दन्नण्डकटाहभित्तिमभितो बभ्राम वंशीध्वनिः ॥ ३॥

अथोदगाच्चन्द्रमास्तु चर्षणीनां शुचो मृजन् ।
यथा प्रियाया राजेन्द्र विदेशादागतः प्रियः ॥ ४॥

तदैव यमुना राजंस्तनुं दिव्यं दधार ह ।
वृन्दावनं गिरीन्द्रञ्च व्रजभूमिञ्च मानद ॥ ५॥

कृष्णा नदी जयति यत्र मणीन्द्रमुक्ता-
    माणिक्यशुभ्रहरिता करतोलिकाभिः ।
वैदूर्यनीलकहरिद्धरिवज्रपीत-
    सोपानमण्डपयुताभिरतिस्फुरन्ती ॥ ६॥

स्वच्छन्दसूत्पतितमत्स्यगणैर्वहन्ती
    सच्छ्यामलेन वपुषाघगणं हरन्ती ।
उत्तुङ्गलोललहरी कमलैर्लसन्ती
    कृष्णा नदी जयति कृष्णगृहे लुठन्ती ॥ ७॥

गोवर्धनं भज गिरीं शतचन्द्रयुक्तं
    मन्दारचन्दनलतावृतकल्पवृक्षम् ।
श्रीरासमण्डलयुतं मणिमण्डपाढ्यं
    कोटीरमञ्जुलनिकुञ्जकुटीरकोटिम् ॥ ८॥

वृन्दावनं च यमुनातटनीरतीर-
    सम्पृक्तमन्दगमनैरतिगन्धवातैः ।
तत्कम्पितं च सुरभीकृतसर्वदेशं

श्रीखण्डकुङ्कुममृदागुरुचर्चितं तम् ॥ ९॥

जुष्टं वसन्तनवपल्लवपुष्परङ्गै-
र्मन्दारचन्दनसुचम्पकनीपनिम्बैः ।
आम्रातकाम्रपनसागुरुनागरङ्गैः
श्रीतालपिप्पलवटैर्नवनारिकेलैः ॥ १०॥

खर्जूरश्रीफललवङ्गविराजमान-
मञ्जीरशालकतमालकदम्बयुक्तम् ।
सन्तानकुन्दबदरीकदलीसिताढ्यं
श्रीशाल्मलीबकुलकेतकिसच्छिरीषम् ॥ ११॥

सन्मोदिनीजलजवृन्दमनोहराभं
वृन्दारकं वरवनं तुलसीलताढ्यम् ।
श्रीमल्लिकामृतलतामधुमाधवीभिः
संराजितं स्मर नृपेन्द्र व्रजस्य मध्ये ॥ १२॥

वंशीवटं च कलकण्ठविहंङ्गमैश्च
कृष्णातटे च पुलिनं किल बालुकाढ्यम् ।
श्रीपाटलैर्मधुककिंशुकसत्प्रियालै-
रौदुम्बरैः क्रमुकद्राक्षकपित्थयुक्तम् ॥ १३॥

श्रीकोविदारपिचुमन्दलतार्जुनैश्च
प्लक्षैरशोकसरलैः सुरदारुभिश्च ।
जम्बूसुवेत्रनलकुब्जकस्वर्णयूथी-
पुन्नागनागकुटजैः कुरबैर्वृतं च ॥ १४॥

चक्राह्वसारसशुकैः सितराजहंसैः ।
कारण्डवैश्च जलकुक्कुटकूजितं च ॥ १५॥

दात्यूहकोकिलकपोतकनीलकण्ठै- ।
र्नृत्यन्मयूरकलराववृतं स्मर त्वम् ॥ १६॥

श्यामाचकोरकलखञ्जनसारिकाभिः
पारावतैर्भ्रमरतित्तिरतित्तिरीभिः ।
श्रीकाञ्चनीमधुलतामधुयूथिकाभिः
संवेष्टितं हरिणमर्कटमर्कटीभिः ॥ १७॥

श्रीपद्मरागशिखरं च निकुञ्जगेहं
श्रीकौस्तुभेन्द्रमणिराजिविराजमानम् ।
कोटीन्दुमण्डलवितानगणैश्च हैमैः
श्रीपट्टसूत्ररचितैर्मणितोरणाढ्यम् ॥ १८॥

मुक्तावृतैः कनकपीतपतत्पताकैः
पारावतैः सितपतत्रिभिरावृतञ्च ।
मन्दारकुन्दकरवीरकयूथिकानां
मालाविचित्ररचितं नवचम्पकानाम् ॥ १९॥

नागेशपद्महरिचन्दनपल्लवानां
श्रीमालतीकुरबकाञ्चनयूथिकानाम् ।
मालाभिरावृतमनङ्गहरं गृहं त-
त्सद्रत्नदर्पणवृतं सितचामरैश्च ॥ २०॥

सिंहासनैश्च नवपल्लवपुष्पयुक्तैः
शय्यासनैः कनकविद्रुमपादवृन्दैः ।
श्रीचन्दनागुरुजलैर्मकरन्दसङ्घैः
कस्तूरिकामुदितकुङ्कुमचर्चितं तत् ॥ २१॥

एजद्वसन्ततरुपल्लवमेव वातैः
शीतैर्गजेन्द्रगमनैः सुरभीकृताङ्गम् ।
एतादृशं हरिनिकुञ्जगृहं स्मर त्वं
सन्नम्रशाखतरुयुक्तमतीव पुष्पैः ॥ २२॥

श्रीवेणुगीतं बहुकामवर्द्धनं निशम्य सर्वा व्रजयोषितो नृप ।
श्रीकृष्णकान्तेन गृहीतमानसा विसृज्य कर्माणि समाययुर्वने ॥ २३॥

रुद्धा याः पतिभी राजन्कृष्णेन हृतमानसाः ।
स्थूलं शरीरं तास्त्यक्त्वा त्वरं कृष्णान्तिकं ययुः ॥ २४॥

सिंहासने हेमदुकूलसंयुते मध्ये स्थितं सुन्दरनन्दनन्दनम् ।
श्रीसुन्दरी राधिकया समं परं गले दधानं मधुमालतीस्रजम् ॥ २५॥

श्यामं प्रभातार्ककिरीटिनं हरिं स्फुरत्प्रभं श्रीमुरलीमनोहरम् ।
पीताम्बरं मन्मथराशिमोहनं व्रजस्त्रियस्तं ददृशुः समागताः ॥ २६॥

दृष्ट्वा प्रियाः प्रियतमं मत्स्यकुण्डलिनं हरिम् ।

गोप्यो मूर्च्छां गताः सद्यो भूप चालक्षितोद्यमाः ॥ २७॥

सान्त्वयामास ताः कृष्णो मिष्टवाक्यैः सुधासमैः ।
तदा गोप्यो वनोद्देशे सर्वाश्चैतन्यतां गताः ॥ २८॥

कृष्णं गद्गदया वाचा स्तुत्वा भीताः स्त्रियो वराः ।
त्यक्त्वा विरहजं दुःखं गोविन्दं ददृशुः प्रियम् ॥ २९॥

वृन्दावने भ्राजमाने मालतीवनसङ्कुले ।
दिव्यद्रुमलताजाले मधुपध्वनिनादिते ॥ ३०॥

विचचार हरिः साक्षाद्देवो मदनमोहनः ।
पद्माभं पद्महस्तेन गृहीत्वा राधिकाकरम् ॥ ३१॥

प्रहसन्भगवान्साक्षादाययौ यमुनातटम् ।
कृष्णातीरे निकुञ्जे वै श्रीकृष्णो निषसाद ह ॥ ३२॥

तस्मिन्गृहे मधुपतेः शृणु गोपिकानां
    श्रीकृष्णचन्द्रचरणस्मरणावृतानाम् ।
झङ्कारनूपुरझणत्करकङ्कणानां
    मञ्जीररत्नविचलत्कटिकिङ्किणीनाम् ॥ ३३॥

स्मेरद्युतिस्फुटचमत्कृतगण्डदेशैः
    श्रीदन्तपङ्क्तिविलसत्तडितालिलेशैः ।
कोटीरहारहरिताङ्गदभूषितानां
    बालार्कमण्डलविकुण्डलमण्डितानाम् ॥ ३४॥

तासां तु कापि युवती कथिता च मुग्धा
    मध्यापि कापि तरुणी रुचिरा प्रगल्भा ।
काचित्तरुं विनयती मधुरं हसन्ती
    काचित्सखी मदयुता सुवने व्रजन्ती ॥ ३५॥

सन्ताड्य तामपि करेण तु काप्यधाव-
    त्सङ्गृह्य कापि भुवने कमलैर्जघान ।
काचिच्छलथत्कनकहारमुपाजहार
    काचित्प्रमुक्तकबरी तु विहारमत्ता ॥ ३६॥

श्रीजाह्नवी च यमुना मधु माधवी च

शीला रमा शशिमुखी विरजा सुशीला ।
चन्द्रानना च ललिता त्वचला विशाखा
मायाल्प एव कथिता भवने त्वसङ्ख्याः ॥ ३७॥

लीलातपत्रमतिमौक्तिकदामजालं
नीत्वा चलन्ति मणिभूमिषु तत्र काश्चित् ।
श्रीचामरव्यजनदण्डधरा वयस्याः
काश्चिद्व्रजन्ति धृतपीतपतत्पताकाः ॥ ३८॥

नृत्यन्ति तत्र हरिवेषधरास्तु काश्चि-
द्वीणाकरा मधुरतालमृदङ्गहस्ताः ।
वंशीधराश्च वृषभानुसुताः सुवेषाः
केयुरकुण्डलयुता मणिवेत्रहस्ताः ॥ ३९॥

सद्भावभावरसतालयुतस्मिताक्तै-
र्झङ्कारनूपुरयुतैर्विशदैः कटाक्षैः ।
सङ्गीतनृत्यविदितैर्भ्रुकुटीविभङ्गै
राधां हरिं च सततं परितोषयन्त्यः ॥ ४०॥

तस्मिन्निकुञ्जभवने यमुनातटेऽपि
वंशीवटे वनधरानिकटे हरिं तम् ।
श्रीराधया च गिरिराजतटं व्रजन्तं
नन्दात्मजं च नटवेषधरं स्मर त्वम् ॥ ४१॥

श्रीपद्मरागनखदीप्तिपदारविन्दं
झङ्कारनूपुरधरं स्फुरदङ्गदेशम् ।
कुर्वन्तमेव तु पदारुणभूमिदेशं
श्रीमत्परागसुरुचालमितस्ततस्तु ॥ ४२॥

लक्ष्मीकराब्जपरिलालितजानुदेशं
रम्भोरु पीतवसनं तु कृशोदराभम् ।
रोमावलिभ्रमरनाभिसरस्त्रिरेखं
काञ्चीधरं भृगुपदं मणीकौस्तुभाढ्यम् ॥ ४३॥

श्रीवत्सहाररुचिरं नवमेघनीलं
पीताम्बरं करिकरस्फुटबाहुदण्डम् ।
रत्नाङ्गदं च मणिकङ्कणपद्महस्तं
श्रीराजहंसवरकन्धरशोभमानम् ॥ ४४॥

श्रीकम्बुकण्ठललितं विलसत्कपोलं
मध्यं तु निम्नचिबुकं किल कुन्ददन्तम् ।
बिम्बाधरं स्मितलसच्छुकचञ्चुनासं
पीयूषकल्पवचनं प्रचलत्कटाक्षम् ॥ ४५॥

श्रीपुण्डरीकदलनेत्रमनङ्गलीलं
भ्रूमण्डलस्मितगुणावृतकामचापम् ।
विद्युच्छटोच्छलितरत्नकिरीटकोटिं
मार्तण्डमण्डलविकुण्डलमण्डिताभम् ॥ ४६॥

वंशीधरं त्वहिविलोलगुडालकाढ्यं
राधापतिं सजलपद्ममुखं चलन्तम् ।
कन्दर्पकोटिघनमानहरं कृशाङ्गं
वंशीवटे नटवरं भज सर्वथा त्वम् ॥ ४७॥

आरक्तरक्तनखचन्द्रपदाब्जशोभां
मञ्जीरनूपुररणत्कटिकिङ्किणीकाम् ।
श्रीघण्टिकाकनककङ्कणशब्दमुक्तां
राधां दधामि तरुपुञ्जनिकुञ्जमध्ये ॥ ४८॥

नीलाम्बरैः कनकरश्मितटस्फुरद्भिः
श्रीभानुजातटमरुद्गतिचञ्चलाङ्गैः ।
सूक्ष्मस्वरूपललितैरतिगौरवर्णां
रासेश्वरीं भज मनोहरमन्दहासाम् ॥ ४९॥

बालार्कमण्डलमहाङ्गदरत्नहारां
ताटङ्कतोरणमणीन्द्रमनोहराभाम् ।
श्रीकण्ठभालसुमनोनवपञ्चदाम्नीं
रत्नाङ्गुलीयललितां व्रजराजपत्नीम् ॥ ५०॥

चूडामणिद्युतिलसत्स्फुरदर्द्धचन्द्रां
ग्रैवेयकालपनपत्रविचित्ररूपाम् ।
श्रीपट्टसूत्रमणीपट्टचलद्विदाम्नीं
स्फूर्ज्जत्सहस्रदलपद्मधरां भजस्व ॥ ५१॥

श्रीबाहुकङ्कणलसत्कुचरत्नदीप्तिं
श्रीनासिकाभरणभूषितगण्डदेशाम् ।

सद्यौवनालसगतिं कलसर्पवेणीं
    मध्येन्दुकोटिवदनां स्फुटचम्पकाभाम् ॥ ५२॥

सद्भावभावसहितां नवपद्मनेत्रां
    स्फूर्ज्जत्स्मितद्युतिकलां प्रचलत्कटाक्षाम् ।
कृष्णप्रियां ललितकुन्तलपुञ्जलाभां
    मन्दारहारमधुरभ्रमरीरवाढ्याम् ॥ ५३॥

श्रीखण्डकुङ्कुममृदागुरुवारिसिक्तां
    श्रीबिन्दुकीरुचिरपत्रविचित्रचित्राम् ।
सन्तानपत्ररुचिरामलमञ्जनाभां
    रासेश्वरीं गजगतिं भज पद्मिनीं ताम् ॥ ५४॥

एतादृशीं रतिवरां तु समेत्य कृष्णो
    गच्छन्निकुञ्जवनजालविलोकानाय ।
धावन्ति तत्र मणिछत्रधराश्च गोप्यो
    नीत्वा तथा चमरचारुपतत्पताकाः ॥ ५५॥

षड्रागमेव वरधैवतमध्यमाद्यै-
    र्गायन्तमादिपुरुषं भज नन्दपुत्रम् ।
षट्त्रिंशतस्तदनुवर्त्तितरागिणीनां
    वंशीवरेण ललितेन वरं व्रजन्तम् ॥ ५६॥

शृङ्गारवीरकरुणाद्भुतहास्यरौद्र-
    बीभत्सशान्तकभयानकनित्ययुक्तम् ।
भक्तप्रियं व्रजवधूमुखपद्मभृङ्गं
    योगीन्द्रहृत्कमलविस्फुरदङ्घ्रियुग्मम् ॥ ५७॥

क्षेत्रज्ञमादिपुरुषं स्वधियज्ञरूपं
    सर्वेश्वरं सकलकारणकारणेशम् ।
कृष्णं हरिं प्रकृतिपूरषयोः पुमांसं
    सर्वं निरस्तकपटं निजतेजसेह ॥ ५८॥

यं वै स्तुवन्ति शिवधर्मसुरेशशेष-
    लोकेशसिद्धिदगणेशसुरादयोऽपि ।
राधारमाप्रकृतिभूविरजास्वराद्या
    वेदा भजन्ति सततं तमहं भजामि ॥ ५९॥

इति गर्गसंहितायां अश्वमेधखण्डे द्विचत्वारिंशोऽध्यायः रासक्रीडा समाप्ता ।

॥ रासक्रीडा २ ॥

गोप्य ऊचुः

अधरबिम्बविडम्बितविद्रुमं मधुरवेणुनिनादविनोदितम् ।
कमलकोमलनीलमुखाम्बुजं तमपि गोपकुमारमुपास्महे ॥ १॥

श्यामलं विपिनकेलिलम्पटं कोमलं कमलपत्रलोचनम् ।
कामदं व्रजविलासिनीदृशां शीतलं मतिहरं भजामहे ॥ २॥

तं विसञ्चलितलोचनाञ्चलं सामिकुञ्चलितकोमलाधरम् ।
वंशवल्गितकराङ्गुलीमुखं वेणुनादरसिकं भजामहे ॥ ३॥

ईषदङ्कुरितदन्तकुण्डलं भूषणं भुवनमङ्गलश्रियम् ।
घोषसौरभमनोहरं हरेर्वेषमेव मृगयामहे वयम् ॥ ४॥

अस्तु नित्यमरविन्दलोचनः श्रेयसे हि तु सुरार्चिताकृतिः ।
यस्य पादसरसीरुहामृतं सेव्यमानमनिशं मुनीश्वरैः ॥ ५॥

गोपकै रचितमल्लसङ्गरं सङ्गरे जितविदग्धयौवनम् ।
चिन्तयामि मनसा सदैव तं दैवतं निखिलयोगिनामपि ॥ ६॥

उल्लसन्नवपयोदमेव तं फुल्लतामरसलोचनाञ्चलम् ।
बल्लवीहृदयपश्यतोहरं पल्लवाधरमुपास्महे वयम् ॥ ७॥

यद्धनञ्जयरथस्य मण्डनं खण्डनं तदपि सञ्चितैनसाम् ।

जीवनं श्रुतिगिरां सदामलं श्यामलं मनसि मेऽस्तु तन्महः ॥ ८॥

गोपिकास्तनविलोललोचनप्रान्तलोचनपरम्परावृतम् ।

बालकेलिरसलालसं भ्रमं माधवं तमनिशं विभावये ॥ ९॥

नीलकण्ठकृतपिच्छशेखरं नीलमेघतुलिताङ्गवैभवम् ।

नीलपङ्कजपलाशलोचनं नीलकुन्तलधरं भजामहे ॥ १०॥

घोषयोषिदनुगीतवैभवं कोमलस्वरितवेणुनिःस्वनम् ।

सारभूतमभिरामसम्पदां धाम तामरसलोचनं भजे ॥ ११॥

मोहनं मनसि शार्ङ्गिणं परं निर्गतं किल विहाय मानिनीः ।

नारदादिमुनिभिश्च सेवितं नन्दगोपतनयं भजामहे ॥ १२॥

श्रीहरिस्तु रमणीभिरावृतो यस्तु वै जयति रासमण्डले ।

राधया सह वने च दुःखितास्तं प्रियं हि मृगयामहे वयम् ॥ १३॥

देवदेव व्रजराजनन्दन देहि दर्शनमलं च नो हरे ।

सर्वदुःखहरणं च पूर्ववत्सन्निरीक्ष्य तव शुल्कदासिकाः ॥ १४॥

क्षितितलोद्धरणाय दधार यः सकलयज्ञवराहवपुः परम् ।

दितिसुतं विददार च दंष्ट्रया स तु सदोद्धरणाय क्षमोऽस्तु नः ॥ १५॥

मनुमताद्रुचिजो दिविजैः सह वसु दुदोह धरामपि यः पृथुः ।
श्रुतिमपाद्धृतमत्स्यवपुः परं स शरणं किल नोऽस्त्वशुभक्षणे ॥ १६॥

अवहदब्धिमहो गिरिमूर्जितं कमठरूपधरः परमस्तु यः ।
असुहरं नृहरिस्तमदण्डयत्स च हरिः परमं शरणं च नः ॥ १७॥

नृपबलिं छलयन्दलयन्नरीन्मुनिजनाननुगृह्य चचार यः ।
कुरुपुरं च हलेन विकर्षयन्यदुवरः स गतिर्मम सर्वथा ॥ १८॥

व्रजपशून्गिरिराजमथोद्धरन् व्रजपगोपजनं च जुगोप यः ।
द्रुपदराजसुतां कुरुकश्मलाद्भवतु तच्चरणाब्जरतिश्च नः ॥ १९॥

विषमहाग्निमहास्त्रविपद्गणात्सकलपाण्डुसुताः परिरक्षिताः ।
यदुवरेण परेण च येन वै भवतु तच्चरणः शरणं च नः ॥ २०॥

मालां बर्हिमनोज्ञकुन्तलभरां वन्यप्रसूनोषितां
शैलेयागुरुक्लृप्तचित्रतिलकां शश्वन्मनोहारिणीम् ।
लीलावेणुरवामृतैकरसिकां लावण्यलक्ष्मीमयीं
बालां बालतमालनीलवपुषं वन्दामहे देवताम् ॥ २१॥

गर्ग उवाच -

इति स्त्रीभी रुदन्तीभी रेवतीरमणानुजः ।

आविर्बभूव चाहूतस्तासां मध्ये च भक्तितः ॥ २२॥

इति श्रीगर्गसंहितायां हयमेधखण्डे

रासक्रीडायां पञ्चचत्वारिंशोऽध्यायः ॥ ४५॥

इति गर्गसंहितायां अश्वमेधखण्डः पञ्चचत्वारिंशोऽध्यायः

रासक्रीडा समाप्ता ।